

**СПЕЦКУРС «ІСТОРІЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ»
В СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ**

Протягом п'яти останніх років курсантам-першокурсникам усіх факультетів Університету внутрішніх справ викладається спеціальний курс «Історія органів внутрішніх справ». Його предметом, відповідно до завдань профільної підготовки спеціалістів згідно зі спеціалізаціями, є вивчення світового та вітчизняного історичного досвіду становлення та розвитку системи органів внутрішніх справ, їх окремих підрозділів. Спецкурс не лише дозволяє поглибити історико-правові знання курсантів, але й активно сприяє вихованню нової генерації висококваліфікованих професіоналів-юристів, спеціалістів для системи МВС України ХХІ сторіччя.

Особливої актуальності викладання спецкурсу набуває у зв'язку з затвердженням наказом Міністерства внутрішніх справ України № 61 від 29 січня 1999 р. Комплексної програми вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999-2005 рр. Адже спецкурс дає майбутнім правоохоронцям безліч прикладів прояву на практиці високих моральних якостей, сумлінного ставлення до виконання працівниками міліції (поліції) своїх обов'язків, найкращих зразків організації роботи органів внутрішніх справ різних країн. Курсанти починають усвідомлювати, що професіоналізм, повага до людей, чесність і відданість справі, загальна культура і особистий приклад поведінки - невід'ємні складові авторитету працівника міліції. Втілення зазначених якостей значною мірою визначає ставлення людей до міліції (поліції) в цілому, впливає на рівень довіри та підтримки суспільством законних і зрозумілих громадянам дій правоохоронців. Кожен співробітник органів внутрішніх справ зобов'язаний глибоко засвоїти основні моральні засади своєї професії. До цього розуміння працівники правоохоронних органів прийшли ще у минулому столітті [1, с.337]. Відомий юрист ХІХ-ХХ ст. А.Ф.Коні писав: «З ними (моральними засадами – О.Г. та О.З.), як з міцним озброєнням, як з вірним компасом, треба увійти до життя...» [2, с.34]. Лекції з історії органів внутрішніх справ слугують важливим засобом виховного впливу викладача на курсантів.

Виховання в цьому напрямку майбутніх слідчих, оперативних працівників, співробітників кадрових апаратів органів внутрішніх справ України вбачається надзвичайно важливим, оскільки ставлення до працівника міліції у свідомості наших людей, як зазначається у Комплексній програмі, у великій кількості випадків залишається поки що негативним.

В процесі вивчення спецкурсу курсанти одержують також уроки патріотизму, що спираються на позитивні приклади з діяльності вітчизняних органів внутрішніх справ.

Структура лекційного курсу зумовлюється поділом процесу виникнення, становлення та розвитку органів внутрішніх справ на два етапи. Перший охоплює період до XVIII ст. Для цього етапу характерною є наявність органів державної влади, які виконують поліцейські функції поряд з іншими (адміністративними та судовими). Другий етап розпочинається з появою професійної поліції (міліції) як спеціального органу виконавчої влади, яка виконує виключно правоохоронну функцію (охорона громадського порядку, боротьба з кримінальною злочинністю тощо) [3, с.6]. Особлива увага у спецкурсі приділяється проблемам правового (тобто пов'язаного з розбудовою правової держави) етапу організації та діяльності органів внутрішніх справ у XX столітті в провідних країнах світу, і, звичайно, в Україні.

Вивчення курсантами історії органів внутрішніх справ складається з аудиторних занять (лекцій та семінарів), консультацій поточних та сесійних (напередодні складання заліку). Але найбільше часу навчальним планом відводиться самостійній роботі курсантів і слухачів над вивченням курсу за запропонованим переліком контрольних питань. Зокрема, навчальний план передбачає й самостійну роботу під керівництвом викладача, під час якої курсанти вчать працювати з правовими пам'ятками та джерелами діючого права, визначеними програмою спецкурсу.

Лекції, зважаючи на їх невелику кількість, виконують значною мірою настановно-методичну функцію. В них викладач висвітлює лише найважливіші, проблемно-концептуальні, методологічні аспекти тем, висловлює рекомендації щодо напрямів, методів та засобів самостійної роботи курсантів над кожною з тем.

Нині, згідно з навчальною програмою, затвердженою методичною радою Університету внутрішніх справ, аудиторне вивчення спецкурсу складається з десяти лекцій та трьох семінарських занять. Викладачами кафедри здійснюється робота з доопрацювання спеціального курсу та коригування його змісту відповідно до специфіки кожного з факультетів. Так, на факультеті економічної безпеки більше уваги приділятиметься історії діяльності органів по боротьбі з економічною злочинністю. Відповідні зміни вносяться й до робочих навчальних програм спецкурсу для факультету з підготовки працівників кримінальної міліції, факультету громадської безпеки тощо. Вивчаючи спецкурс, курсанти мають написати контрольну роботу та скласти залік з предмету.

З метою полегшення вивчення курсантами спецкурсу кафедрою укладено збірку навчальних матеріалів, яка вийшла друком у поточному році. Зараз на основі цього видання здійснюється подальша праця викладачів над курсом лекцій з історії органів внутрішніх справ.

Один з ефективних засобів активізації вивчення студентами історії органів внутрішніх справ – залучення їх до науково-дослідної роботи. В сучасних умовах навчальний процес у вищій школі все більше набуває глибо-

кого дослідницького характеру. Сьогодні вже ніхто не ставить під сумнів той факт, що навчання і освіта неможливі без науки, без дослідницького підходу до її опанування.

Залучення курсантів до науково-дослідної роботи з проблем історії органів внутрішніх справ відбувається різними шляхами. Це й написання рефератів, доповідей на семінари, курсових робіт, які зараховуються з предмету «Історія держави і права України». У 1997-1999 рр. вже виконано понад 200 таких праць. Складовою частиною вивчення історії органів внутрішніх справ є участь курсантів у роботі наукового гуртка та підготовка доповідей на щорічну студентську наукову конференцію. І нарешті, участь у роботі клубу «Пошук», що діє при кафедрі теорії та історії держави і права вже протягом шести років. Його головне завдання полягає у виявленні ветеранів органів внутрішніх справ, збиранні та систематизації документів, матеріалів, фотографій, вивчення яких дає змогу поглибити і конкретизувати знання з історії МВС України, посилити виховний вплив на курсантів.

Саме необхідністю орієнтації курсантів, що займаються науково-дослідницькою та пошуковою діяльністю, у великій кількості літератури значною мірою була зумовлена спільна праця співробітників Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г.Короленка та викладачів кафедри теорії та історії держави і права Університету внутрішніх справ щодо укладання невеликого за обсягом, але вкрай потрібного студентам бібліографічного довідника з історії органів внутрішніх справ. Література в довіднику розташована за розділами відповідно до структури навчальної програми спецкурсу. Це надає курсантам можливість легко вибрати необхідні праці з тієї чи іншої проблеми, того чи іншого періоду. Бібліографічний довідник містить не лише літературу, що зберігається у фондах бібліотеки ім. В.Г.Короленка. У ньому наводяться й твори, якими можуть користуватися читачі в бібліотеках Університету внутрішніх справ та Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, а також книги, які не вдалося виявити у їхніх сховищах. Довідник здано до друку восени 1998 р. Вихід його в світ дозволить істотно полегшити пошук матеріалів, необхідних курсантам для написання рефератів та наукових доповідей.

Зважаючи на значне освітнє та виховне значення спецкурсу, відповідно до відзначеної у Комплексній програмі вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999-2005 рр. необхідності доопрацювання діючих та розробки нових уніфікованих навчальних планів, запровадження додаткових дисциплін, спецкурсів і факультативів, нині нагальною є потреба приділяти більше уваги викладанню історії органів внутрішніх справ, залучити до роботи над її дослідженням не лише першокурсників, а й курсантів старших курсів, які вже мають достатню теоретичну підготовку та необхідні практичні навички для плідної праці у цьому напрямі. До планів позааудиторної роботи варто також внести екскурсію до музею історії

органів внутрішніх справ при УМВС України в Харківській області. Це дозволить поглибити знання курсантів про діяльність місцевих органів міліції, краще виховувати їх на героїчних традиціях, справжніми патріотами України, сповненими любові до рідного краю, поваги до минулого Слобожанщини. Доцільною вбачається також пропозиція ввести викладання історії органів внутрішніх справ до навчальних планів курсів початкової підготовки, підвищення кваліфікації та службової підготовки працівників української міліції.

Список літератури:

1. Тетерич О.М., Гавриленко О.А. Моральні засади професії юриста // Вісник Університету внутрішніх справ. 1998. № 3-4
2. Кони А.Ф. Нравственные начала в уголовном процессе // Собр. соч. в 8 тт. Т.4. 3. Історія органів внутрішніх справ. Частина I (до початку ХХ ст.). Навчальні матеріали до спецкурсу. 1999.

Надійшла до редколегії 13.10.99

О.В. Лаверіненко, канд. юрид. наук

ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦКУРСУ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ» В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВЗО МВС УКРАЇНИ

В системі МВС України розпочато роботу з реформування правової бази, що регулює службово-трудові та похідні від них відносини працівників ОВС. Свідченням цього є розробка: Концепції розвитку системи Міністерства внутрішніх справ, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.96 р. №456; Комплексної програми вдосконалення роботи з кадрами і підвищення авторитету міліції на 1999-2005 рр., оголошеної розпорядженням МВС України від 04.01.99 р. №1; розпочато серйозну роботу з розробки нового Положення про проходження служби та Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ, удосконалюється договірно-правова база міжнародного співробітництва МВС України.

В контексті реформування правоохоронної системи та реорганізації загальної навчальної підготовки працівників міліції, перед вищими закладами освіти МВС України постало завдання оптимального поєднання принципів універсальності та спеціалізації освіти, посилення уваги щодо вивчення практично орієнтованих дисциплін.

Службово-трудові відносини працівників ОВС мають складну структуру і специфічний суб'єктний склад: співробітник як носій владних повноважень, представник влади, будучи суб'єктом таких відносин, може виступати і як учасник державно-управлінських відносин в залежності від сфери реалізації зазначених повноважень.

Так, владні, управлінські відносини, що виникають із трудового договору (контракту про службу) і не виходять за межі координації спільної праці осіб рядового і начальницького складу, будуються по лінії організації